

Varför slog du mig, Peter?

En film om ett brottmål i tingsrätt

SVERIGES DOMSTOLAR

Utgåva nr 1 2001
Utgåva nr 2 2009-08-17 Mindre revidering

Våra ungdomar vet mer om amerikanskt rättsväsende än om svenskt

Ja, det kan man med fog påstå är fallet i dag. Vi matas bl.a. via TV med filmer om brott och brottsbekämpning samt de involverades roller, uppgifter och uppträdande. De flesta TV-filmerna är inspelade i USA och skildrar det amerikanska rättssystemet. Våra ungdomar tar detta till sig och tror sedan det är så det går till i verkligheten, också i Sverige. Dessutom är det i USA tillåtet att spela in rättegångar och sända dem direkt i TV. Massmedia får medverka med rapportering på ett annat sätt än i Sverige där fotografering och filmning inne i rättssalen är förbjudet. Ta t.ex. målet O.J. Simpson, som gick som serie även i svensk TV för något år sedan.

I USA används jury i domstolarna. Det är en stor skillnad mot förfarandet i Sverige med yrkesdomare och nämndemän. Jury förekommer i Sverige endast i tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål. Jury består då av nio medlemmar.

Viktigt med anmälan

Det är viktigt att den som utsätts för ett brott gör polisanmälan. Gärningsmannen kan inte tillåtas att fortsätta en brottslig bana genom att han tror ”att det är fritt fram” eller ”det gick ju bra den här gången, då går det säkert bra nästa också”. På detta sätt kan unga gärningsmän komma in på en brottslig bana, som sedan leder till allt allvarligare brott. En ung person som utför ett brott före 15 års ålder är så ung att han/hon står under föräldrarnas beskydd och inte kan straffas av domstol. I stället kopplas de sociala myndigheterna in. Den som är över 15 år är straffmyndig, dvs. kan dömas av domstol enligt reglerna i brottsbalken, som är den del av lagboken som upptar hur brottsliga handlingar ska bedömas.

Särskilda regler och ungdomshem finns för unga brottslingar, som oftast inte döms till fängelse om brottet inte är mycket allvarligt.

Den som utsatts för ett brott bör också för sin egen skull anmäla detta till polisen. Det innebär ofta en psykisk påfrestning att bära på en obehaglig händelse som inte blir uppklarad. Det är viktigt för den som är brottsoffer att få upprättelse. I vissa fall är det också aktuellt med ett skadestånd för förstörda tillhörigheter eller kroppsliga skador. Det är också viktigt att den som är ung och utsatts för ett brott har någon vuxen att prata med, föräldrar eller annan som han/hon har förtroende för, och som kan vara ett stöd under polisförhör och rättegång.

Det fall ni ska se

Brottsrubriceringen i det här fallet är misshandel.

Lagrum

Det lagrum som åberopas är 3 kap. 5 § brottsbalken (i Sveriges Rikes Lag).

Särskild rättsverkan m.m.

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på femhundra (500) kronor enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond. Till Brottsofferfonden inkomna medel används för att stödja forskning samt ge bidrag till projekt som hjälper brottsoffer. Brottsskadeersättningar till drabbade betalas däremot med pengar direkt ur statskassan.

Beslut i övriga frågor

Advokaten Gunnar Fredriksson får ersättning av allmänna medel med 5.955 kronor för arbete, varav en del utgör mervärdesskatt. Eftersom Peter Johansson inte har någon inkomst kommer staten att svara för hans advokatkostnader. Detta kallas att ersättning till försvararen utgår av allmänna medel.

Så här går det till vid brottmålsrättegång i tingsrätt

Målet påropas

(av ordföranden eller notarien/protokollföraren)

”Tingsrätten håller huvudförhandling i mål mellan åklagaren och Peter Johansson. Parter och vittnen kallas till sal 2.”

När alla kommit in konstaterar ordföranden genom upprop att alla är närvarande och ber vittnena vänta utanför tills det blir deras tur och de ropas upp. Vittnena går ut i väntsalen och ordföranden frågar parterna ”om det finns något hinder mot att hålla huvudförhandling?”. När åklagaren och försvararen svarat att det inte finns något sådant hinder, lämnar ordföranden ordet till åklagaren med uppmaning att framställa ansvarsyrkandet.

Åklagaren presenterar sitt yrkande

och gör en gärningsbeskrivning där hon yrkar att Peter Johansson görs ansvarig för misshandel enligt 3 kap. 5 § brottsbalken och gör gällande att Peter misshandlat Maria Karlsson genom att tilldela henne slag i ansiktet, rycka henne i håret och även sparka henne.

Av misshandeln har Maria fått svullnader och ömhet samt blåmärken. Misshandeln kan enligt åklagaren inte anses vara ringa.

Ordföranden frågar Peter Johansson om han erkänner eller förnekar att han gjort sig skyldig till misshandel på det sätt åklagaren påstått.

Försvararen uppger att Peter Johansson varken kan erkänna eller förneka det påstådda brottet eftersom han inte minns vad som inträffat den aktuella kvällen. Maria Karlsson är hans flickvän och han har svårt att tänka sig att han skulle kunna slå henne.

Ordföranden lämnar ordet till åklagaren för sakframställning (beskrivning av händelserna vid misshandeln).

Åklagarens sakframställning

Den händelse som åtalet avser inträffade en lördagsnatt vid 01-tiden utanför pizzerian Vesuvius i Norrtälje. Eftersom målsäganden Maria Karlsson ska höras vid rättegången, går åklagaren inte in på de närmare omständigheterna i samband med den påstådda misshandeln. Det får Maria alltså själv berätta om. Som bevisning åberopar åklagaren – förutom förhöret med Maria – vittnesförhör med hennes kamrat Lena Sahlén. Som skriftlig bevisning hänvisar hon till det rättsintyg som utvisar vilka skador Maria fick. Intyget skrevs av läkaren som undersökte Maria när hon kom in till sjukhuset på natten, direkt efter misshandeln.

Ordföranden säger därefter att det är dags att höra Maria Karlsson. Förhöret spelas in på video. Han ger sedan ordet till åklagaren.

Maria Karlssons berättelse

Hon och Peter anlände till Vesuvius vid 22-tiden på lördagskvällen. Kvällen hade dessförinnan varit lugn och trevlig. Peter hade visserligen druckit en del starköl i hennes bostad, men hon upplevde inte honom som särskilt berusad eller stökig. På Vesuvius inväntade de att några vänner skulle dyka upp. Lena Sahlén, som är väninna till Maria, anlände.

Maria och Peter beställde tillsammans med Lena in starköl från baren. Ett par av Peters vänner dök upp. De var rejält berusade och bråkiga och blev därför tillsagda av en servitör att lämna pizzerian. Peter fyllde också på med ytterligare öl. Peter, Maria och Lena stannade dock kvar.

Peter blev sur och arg för att hans vänner blev avvisade. Han började argumentera med servitören, men lugnade ner sig när han förstod att även han riskerade att bli avvisad. Peter, Maria och Lena satt kvar i baren ungefär till kl. 01.00. De lämnade då pizzerian gemensamt och stod och pratade utanför på trottoaren. Maria märkte att Peter började bli rejält påverkad av den mängd starköl han konsumerat under kvällen. Hon ville att Lena skulle beställa en taxi så att de kunde åka hem. Ju mer

hon tjatade om detta, desto mer irriterad blev Peter.

Plötsligt blev Peter som förbytt - ursinnig helt enkelt. Han slog Maria i ansiktet. När hon höll upp sina händer för att skydda ansiktet ryckte han henne i håret så att hon tappade balansen och föll. När Maria låg på marken fortsatte Peter misshandeln. Polis tillkallades och Peter fördes till polisstationen.

Maria fördes till sjukhuset för undersökning. Hon lämnade sjukhuset vid 04-tiden och for hem till sin bostad. Av misshandeln fick Maria bl.a. blåmärken och svullnader, ömhet i hårbotten och värk i ryggen.

Försvaren får tillfälle att ställa frågor. Eventuellt ställer också ordföranden frågor.

Ordföranden fortsätter förhandlingen med att säga att Peter Johansson ska höras. Även det förhöret spelas in på video. Åklagaren leder förhöret.

Peter Johanssons berättelse

Peter Johansson berättar att han inte minns så mycket av kvällen på Vesuvius. Han minns däremot att han och Maria hade trevligt hemma innan de gick ut. De hade suttit hemma och druckit några öl och tittat på video.

Peter hade under eftermiddagen/kvällen konsumerat ett antal starköl, hur många minns han inte. Avsikten var att kvällen skulle fortsätta på pizzerian tillsammans med några vänner. När Peter och Maria anlände till pizzerian träffade de först Lena Sahlén. De tre beställde då tillsammans starköl i baren. Peter minns inte hur dags de lämnade pizzerian. Den senare delen av kvällen har han inget minne av.

Försvaren får ställa frågor. Eventuellt ställer också ordföranden frågor.

Ordföranden säger därefter att rätten ska övergå till vittnesförhöret. Lena Sahlén kallas till rättssalen.

Vittnesförhör med Marias väninna Lena Sahlén

Lena Sahlén kallas in i rättssalen och tillfrågas av ordföranden om hon är släkt med Peter Johansson eller om det finns något

annat hinder för att höra henne som vittne.

Lena förklarar att det inte finns något hinder och får avlägga vittnesed (dennas lydelse framgår av studiehäftet). Hon erinras om sanningsplikten.

Alla som ska vittna, måste med några få undantag, avlägga vittnesed.

Att vittna är en samhällsplikt och man kan bli skyldig att betala vite eller riskerar att hämtas av polisen om man inte inställer sig. Som vittne har man rätt till ersättning för resan till domstolen och kostnader för uppehälle och förlorad arbetsinkomst. Ytterligare information finns på Sveriges Domstolars webbplats, www.domstol.se.

Åklagaren leder förhöret, som spelas in på video.

Lena Sahlén uppger: Hon kom till pizzerian vid 22.30-tiden och träffade där Maria och Peter. De satte sig tillsammans i baren och beställde in starköl. Efter en stund kom två manliga bekanta till Peter, som Lena inte känner igen. De verkade ganska berusade och efter en stund kom pizzerians servitör för att avvisa dem.

Peter blev arg och irriterad över att hans vänner avvisats och det märktes nu tydligt att han var berusad. Han sa att han kände för att slå någon på käften, men vem kunde inte Lena uppfatta i sorlet som rådde i lokalen och eftersom Peter sludrade när han pratade.

Vid 01-tiden bestämde sig Maria, Lena och Peter för att lämna pizzerian. Maria ville att Lena skulle beställa en taxi. Peter verkade alltmer irriterad, sur och butter. När Lena ringt efter taxi såg hon att Maria låg på marken och att Peter stod lutad över henne. Maria var blodig i ansiktet och försökte skydda sig mot Peters slag. Polisen kom och tog hand om Peter.

Försvaren får ställa frågor. Eventuellt ställer också ordföranden frågor.

Personalia gås igenom. Notarien/domstolssekretearen föredrar utdrag ur belastningsregistret (ett centralt register över personer som dömts av domstol, har betalningsanmärkningar m.m.). Peters personliga förhållanden och ett yttrande från frivården läses upp. Försvaren och åklagaren tillfrågas om det

finns ytterligare något som bör upplysas om Peter Johanssons personliga förhållanden.

Slutanföranden m.m.

Åklagaren och försvararen håller slutanföranden, dvs. framför vad de anser framkommit/bevisats i målet och vilken påföljd, vilket straff, Peter bör få för sitt brott.

Försvararen inger sin kostnadsräkning, en faktura som visar hans utlägg för nedlagt arbete och tidsåtgången för arbetet med målet.

Åklagaren är anställd inom åklagarväsendet, som är en statlig myndighet, och har därför lön därifrån även under den tid hon arbetar i rätten. Hon får alltså ingen särskild ersättning.

Ordföranden förklarar förhandlingen avslutad och tillkännager att tingsrättens dom kommer att avkunnas efter att rätten hållit enskild överläggning.

Överläggning och dom

Vid enskild överläggning då rättsens ordförande, de tre nämndemännen och notarien/domstolssekreteraren deltar, beslutar tingsrätten dom samt bestämmer påföljden (straffet). Rättsens ordförande och nämndemännen har var sin röst. Ordföranden redogör först för sin ståndpunkt och frågar därefter nämndemännen om deras syn på målet och på val av påföljd.

Domskäl

I domskälen anger rätten vad som framkommit vid förhandlingen och kan styrkas.

Genom Marias uppgifter, som vinner stöd av vad vittnet Lena Sahlén berättat samt av det åberopade rättsintyget (läkarintyget från sjukhuset), finner tingsrätten det styrkt att Peter misshandlat Maria på det sätt som åklagaren har påstått. Brottet kan inte anses vara ringa.

Det misshandelsbrott som Peter Johansson gjort sig skyldig till är av så allvarlig art att fängelse normalt sett skulle väljas

som påföljd. När brottet begicks var Peter dock endast 19 år och det krävs därför särskilda skäl för att döma honom till fängelse.

Av utredningen om Peters personliga förhållanden framgår att han inte tidigare har gjort sig skyldig till brott och att han lever under ordnade förhållanden. Han har emellertid under flera år ganska allvarligt missbrukat alkohol och detta missbruk har i väsentlig grad bidragit till det brott som han nu har begått. Tingsrätten finner att det inte finns särskilda skäl för att döma honom till fängelse, särskilt med beaktande av att han förklarat sig villig att påbörja behandling för att komma till rätta med sitt missbruk. Påföljden bestäms därför till:

- skyddstillsyn med föreskrift om nykterhetsvård och samhällstjänst i 80 timmar. Om fängelse ådömts skulle det i stället ha blivit tre månaders fängelse.
- 500 kronor till Brottsofferfonden (se sidan 4).

Vad innebär skyddstillsyn?

Skyddstillsyn innebär att den dömde får en prövotid om tre år. Under denna tid ska den dömde vara skötsam och försörja sig efter förmåga. En övervakare utses av tingsrätten. Övervakarens uppgift är att hjälpa och stödja den dömde. Frivården leder övervakningen, som i regel pågår under ett år från dagen för tingsrättens dom. Ytterligare information om påföljderna för brott finns i Domstolsverkets informationsblad "Brottmålsdomen och dess följder", se tidigare nämnd Internetadress.

Vad innebär samhällstjänst?

Samhällstjänst innebär att den dömde måste arbeta oavlönat på sin fritid och under det antal timmar som tingsrätten fastställer. Frivården anvisar en arbetsplats inom ideella föreningar eller offentlig verksamhet.

Samhällstjänst kan utdömas tillsammans med skyddstillsyn eller villkorlig dom.

Avkunnande av dom

Efter överläggningen kallas parterna in i rättssalen och tingsrätten avkunnar dom. Den som vill överklaga domen får veta hur det går till.

Vid större mål avkunnas i regel domen separat, några veckor efter förhandlingen i domstolen.

Deltagande av nämndemän

I Sverige deltar nämndemän i den dömande verksamheten. Nämndemännen är lekmannadomare, som är politiskt valda. I tingsrätt väljs nämndemännen i regel av kommunfullmäktige, i hovrätt, länsrätt och kammarrätt av landstingsfullmäktige. Valperioden är fyra år. För att inneha uppdrag som nämndeman måste man vara svensk medborgare och folkbokförd inom valförsamlingens område.

Nämndemannauppdraget innebär att tillsammans med yrkesdomarna tillämpa rättsreglerna i aktuella mål. Normalt deltar tre nämndemän vid en rättegång i brottmål.

Nämndemännen ska garantera att domstolens avgöranden ligger i linje med allmänna rättsuppfattningar i samhället, särskilt i bedömningsfrågor t.ex. vid påföljdsval och bevisvärdering. Nämndemännens medverkan i domstol bidrar också till att medborgarna har förtroende för domstolarna och leder till att allmänheten får insyn i verksamheten. Domstolarna tillförs också genom nämndemännens medverkan erfarenheter från olika områden som kan vara viktiga.

Nämndemännen har ett förbund, Nämndemännens Riksförbund, som ligger i Stockholm. Förbundet ger ut information och studiematerial om förtroendeuppdraget att vara nämndeman.

SVERIGES DOMSTOLAR

Domstolsverket

Postadress: 551 81 Jönköping • Besöksadress: Kyrkogatan 34 • Telefon: 036-15 53 00
Telefax: 036-16 57 21 • E-post: domstolsverket@dom.se • www.domstol.se